

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE
ZAKEN

No. 38

's-Gravenhage, 8 juni 1956.

Bij de behandeling van de Wet economische mededinging heb ik de Tweede Kamer de toezegging gedaan na te gaan of het mogelijk is nadere mededelingen te verstrekken over de resultaten van de in 1955 ingestelde enquête naar een groot aantal prijskartels.

Hoewel het onderzoek nog niet geheel is afgesloten, is het toch zover gevorderd, dat ik reeds thans deze toezegging kan nakomen.

Omdat ik aan de Eerste Kamer een soortgelijke toezegging heb gedaan, heb ik ook aan de Voorzitter van die Kamer verslag uitgebracht.

De directe aanleiding tot het onderzoek was gelegen in de in ons land optredende prijsverstarring, die onder andere destijds hierin tot uitdrukking kwam, dat de daling van de grondstoffenprijzen na de Korea-hausse van de jaren 1950/53 onvoldoende resulteerde in een daling van de consumentenprijzen, een verstarring, welke zich niet liet verenigen met de loon- en prijspolitiek van de Regering. Het verschijnsel van de prijsverstarring is naar mijn mening mede toe te schrijven aan de talrijke prijsregelingen, die een bedrijfseconomisch verantwoorde concurrentie in de weg staan. Aangezien ik de mening ben toegedaan, dat prijsafspraken in een periode van welvaart, waarin het bedrijfsleven in het algemeen zich reeds enige tijd bevindt, slechts dan toelaatbaar zijn te achten, indien bij afwezigheid van een dergelijke regeling misstanden, zoals desastreuze concurrentie, zouden ontstaan, heeft het onderzoek naar de prijskartels naast het verkrijgen van een beter inzicht in de eerste plaats tot doel gehad na te gaan in hoeverre zij aan genoemde voorwaarde voldoen. In de tweede plaats beoogde het onderzoek na te gaan, of bij op zich zelf aanvaardbaar gebleken prijsregelingen de hoogte van de prijzen, die in het kader van de prijsregelingen zijn vastgesteld, acceptabel is.

Het onderzoek heeft voornamelijk betrekking gehad op horizontale prijsregelingen in industrie en groothandel. Deze regelingen lopen uiteen in de mate, waarin zij de mededinging beperken. Er bleken adviesprijsregelingen te zijn, waarvan de aangeslotenen naar vrije wil mogen afwijken; prijsmeldingsregelingen, slechts inhoudende, dat de aangeslotenen in geval van prijswijzigingen elkaar op de hoogte zullen stellen; prijs-overlegregelingen, waarbij de contractanten collectief reageren op veranderingen in kostenfactoren, zoals de grondstoffenprijzen; bindende prijsafspraken, die al dan niet door strafsancities of exclusiefverkeersregelingen zijn ondersteund, en ten slotte verkoopkantoren, in handen waarvan de aangesloten leden hun gehele prijsbeleid hebben gelegd.

Het inzicht, dat ik bij een voor nader onderzoek geselecteerd 120-tal bindende prijsafspraken heb verkregen in de bestaansgronden en de doeleinden van de verschillende prijsregelingen, heeft mijn overtuiging bevestigd, dat winstbejag door uitbuiting van de conjunctuursituatie in de meeste gevallen bij de totstandkoming van de prijsregelingen niet het primaire oogmerk is geweest of in het geheel niet in de bedoeling heeft gelegen. Met name was dit niet het geval bij de hieronder volgende voorbeelden.

a. Bij prijsregelingen, die samenwerking met betrekking tot de export beogen, werd door de betrokkenen soms gesteld, dat een dergelijke samenwerking niet is te handhaven zonder dat ook op de binnenlandse markt prijsregelend wordt opgetreden.

b. Andere prijsregelingen hebben in eerste instantie tot doel handhaving van de kwaliteit. De aangeslotenen stellen hier, dat het loslaten van prijsbinding in deze gevallen tot ontoelaatbare kwaliteitsontwaarding zou leiden.

Aan
de Heer Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal

c. Weer andere prijsregelingen bleken in hoofdzaak te dienen ter ondersteuning van quoteringsregelingen, die zijn opgesteld in verband met de in de betrokken branche bestaande overcapaciteit.

d. Ook komt het middel van prijskartellering voor als gemeenschappelijk afweermiddel tegen prijsdumping uit het buitenland, dan wel tegen binnenlandse concurrenten, die beneden de kostprijs aanbieden.

e. Voorts bleken er prijsregelingen te zijn geformeerd als reactie op de zeer sterke marktpositie van afnemers (b.v. grootwinkelbedrijven, inkoopcombinaties).

Het ligt voor de hand, dat verschillende malen meer dan één van de bovengenoemde op zich zelf in bepaalde omstandigheden aanvaardbare doeleinden door een prijsregeling wordt nagestreefd.

Bij de beoordeling van de prijsregelingen ging het er steeds om te overwegen, of het beoogde doel niet tevens door een ander middel zou kunnen worden bereikt en of de met de prijsregeling nagestreefde doeleinden opwegen tegen het nadeel van de uit deze regelingen voortvloeiende verstarring. Deze afweging van belangen kon slechts geschieden, nadat naast de gegevens van het kartelregister en die, welke door middel van een enquête werden verkregen, nader materiaal was verzameld en bestudeerd. Mede hierdoor was de eerste fase van het onderzoek tijdrovend.

In niet mindere mate geldt dit voor de tweede fase, welke bestond uit het voeren van besprekingen met de betrokken kartels. Deze besprekingen hadden een tweeledig doel. In de eerste plaats de afronding en toetsing van het bestudeerde materiaal en het vormen van een eindoordeel ten aanzien van de eerdergenoemde afweging van het directe belang van de bedrijfsgenoten tegen het algemene belang van een zo groot mogelijke soepelheid in de prijsvorming. In de tweede plaats werd de deelnemers aan de prijskartels de vraag voorgelegd, of zij in het licht van de prijs- en kartelpolitiek van de Regering, zoals ik die o.a. in de beide Kamers en aan de vertegenwoordigers van de werkgevers uit industrie, groothandel en middenstand heb uiteengezet, bereid waren prijsregelingen te beëindigen, dan wel deze zodanig te wijzigen, dat zij de concurrentie minder zouden belemmeren. Hierdoor werd tevens de Overheid ontlast van de noodzaak van een duurzaam toezicht op het niveau van de overeengekomen prijzen.

Tot mijn voldoening kan ik er melding van maken, dat in vele gevallen de aangesloten bereid waren het algemeen belang te laten prevaleren boven hun met de prijsregeling nagestreefde doeleinden en tot opheffing over te gaan.

In enkele gevallen van opheffing bleek de mogelijkheid te bestaan de met de prijsregeling beoogde doeleinden ook op andere manier te bereiken. Hiervan moge ik de volgende voorbeelden noemen:

1. Verschillende kartels, die een prijsafpraak hanteerden om kwaliteitsontwaarding tegen te gaan, trachten dit doel thans te bereiken door uitbreiding van de technische samenwerking en bevordering van de rationalisatie van de produktie.

2. Voorts bleek in gevallen, waarin prijsafspraken voor het binnenland waren geformeerd om exportprijsregelingen te doen slagen, de samenwerking op het gebied van de export ook mogelijk, nadat de in het binnenland geldende prijsregeling was opgeheven. In deze richting wordt trouwens gewezen door tal van bij het kartelregister aangemelde, uitsluitend op de exportmarkt betrekking hebbende prijsregelingen.

3. Vervolgens tracht men in een aantal gevallen bestrijding van de overcapaciteit niet langer te bewerkstelligen door starre quoteringsregelingen, gesteund door prijsafspraken, doch door een saneringsplan, al dan niet gepaard gaande met een variabele quotering.

4. Daarnaast kan worden gewezen op een enkel geval, waarin prijsdumping uit het buitenland kon worden beëindigd door met de buitenlandse concurrenten een anti-dumpingafpraak te maken.

Ook werd in verheugende mate de bereidheid ondervonden de prijsregeling zodanig te amenderen, dat de verstarrende

werking aanmerkelijk werd vermindert. Hiervan zou ik enkele voorbeelden willen noemen.

1. Ten aanzien van een aantal kartels werd dezerzijds als oplossing geaccepteerd, dat de kartelleden aan hun prijsafpraak het bindend karakter ontnamen en overschakelden op een systeem van adviesprijzen. Hoewel dit systeem in het bijzonder onder omstandigheden van algemene prijsstijging in de praktijk vaak eveneens bezwaar ontmoet, kan er in de betrokken gevallen voorshands genoegen mee worden genomen, dat aldus de aangesloten weer vrij waren door middel van prijsverlaging te concurreren.

2. In enkele branches in de bouwnijverheid, waar een sterke opwaartse druk op de prijzen wordt uitgeoefend, werden minimumprijsregelingen omgezet in maximumprijsafspraken.

3. Een aantal kartels heeft de starre minimumprijsafpraak omgezet in een open calculatieschema, waardoor in de betrokken gevallen de mogelijkheid werd geopend de concurrentie en de rationalisatie van de produktie te bevorderen. Bovendien wordt hierdoor het aanbieden beneden de kostprijs, wat vaak gebeurt door een gebrek aan kostprijscalculatorische kennis, vermeden. Onder deze groep kunnen ook worden genoemd de prijskartels, die als overgang naar een open calculatieschema rationalisatie door onderlinge kostenvergelijking nastreven, waarbij de minimumprijs aan de laagste kostencijfers wordt aangepast.

4. Bij enkele minimumregelingen konden de mogelijkheden tot het geven van dispensatie van de verplichting niet beneden de vastgestelde prijzen aan te bieden, worden verruimd.

Uit het bovenstaande volgt reeds, dat bij het bedrijfsleven in toenemende mate begrip werd ontmoet voor het prijsbeleid van de Overheid en voor de daaruit voortvloeiende noodzaak zoveel mogelijk medewerking te verlenen aan het elimineren van prijsverstarrende elementen in het economische verkeer. In cijfers uitgedrukt, blijkt deze houding van het bedrijfsleven uit het feit, dat, sedert het onderzoek naar de prijskartels gaande is, 79 prijsregelingen uit het kartelregister konden worden afgevoerd, waarvan 31 in 1955 en 48 in de eerste 5 maanden van 1956. Verder hebben nog 13 prijskartels opheffing in beraad, waarvan mag worden verwacht, dat zij hiertoe daadwerkelijk zullen overgaan. In dit verband is eveneens illustratief, dat de aanmelding van nieuwe prijsregelingen een duidelijk dalende tendentie vertoont.

De verwachting bestaat, dat bovenvermelde ontwikkeling zich in de toekomst verder zal voortzetten.

Omdat de geheimhoudingsplicht, die het Kartelbesluit mij oplegt, het niet mogelijk maakt bijzonderheden bekend te maken met betrekking tot belangrijke afgemelde prijsregelingen, dien ik mij tot het hieronderstaande te beperken om enig inzicht te geven in de betekenis, die gehecht kan worden aan de opheffing van de desbetreffende prijsregelingen.

In grote meerderheid beheersten de afgemelde prijskartels 75—100 pct. van de markt van het betrokken produkt. De afmeldingen hebben betrekking op kartels, die de prijs regelden in verschillende produktiestadia, variërend van industriële grondstoffen tot dagelijkse consumptiegoederen. De voornaamste produktiesectoren, waaronder de opgeheven kartels ressorteerden, zijn de textielindustrie, de chemische industrie, de metaalindustrie, de papierindustrie en de voedings- en genotmiddelenindustrie. De omzetten van de individuele sinds 1 januari 1955 afgemelde prijskartels lopen uiteen van f 50 000 tot meer dan 100 miljoen gulden.

Kon in de tot dusverre genoemde gevallen een oplossing worden gevonden door een meer of minder tegemoet komen aan de wensen van de Overheid, ten aanzien van andere prijskartels konden aangesloten zodanig zwaarwegende motieven voor het onveranderd voortbestaan aanvoeren, dat ik mij daarbij voorshands heb neergelegd.

Ten aanzien van een aantal prijsregelingen wordt optreden volgens de formele kartelprocedure overwogen.

De Minister van Economische Zaken,
J. ZIJLSTRA.